

JARI KORKKI

**KOHTI
LIITTO-
KUNTAA**

ANTTI KAIKKONEN

JA SUOMEN PUOLUSTUKSEN
UUSI ASENTO

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Jari Korkki, Antti Kaikkonen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2023
Kuvat: Antti Kaikkosen arkisto, ellei toisin mainita

ISBN 978-951-1-45988-0

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Sotiemme veteraaneille

Lukijalle 9

Synkkä, vaarallinen ja kertakaikkisen vakava 13

OSA I

Kekkosen Suomesta Nato-optioon 17

OSA II

Ministeriksi mieluisaan tehtävään 53

OSA III

Naamiot riisutaan 87

OSA IV

Never say never 223

Kirjallisuutta 243

Lukijalle

Julkaisin keväällä 2019 Suomen puolustuspolitiikan 2010-luvun muutoksia käsitelleen kirjan *Puolustuksen paluu – Jussi Niinistön vartiovuoro* (Otava). Teimme kirjan yhteistyössä Niinistön kanssa hänen puolustusministerikautensa loppupuolella. Jaoimme yhteisen näkemyksen siitä, että sen kahdeksan vuoden aikana, jolloin Niinistö toimi ensin neljä vuotta eduskunnan puolustusvaliokunnan puheenjohtajana ja sitten toiset neljä vuotta puolustusministerinä, oli puolustusministerin status maan hallituksessa kohonnut hallitusneuvotteluiden jakojäännöksestä yhdeksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan avainministereistä. Yhtä mieltä olimme myös siitä, että noiden kahdeksan vuoden aikana Suomen puolustuspolitiikassa oli tapahtunut todella paljon.

Vähänpä tiesin. Kun puolustusministeri Antti Kaikkonen jossain vaiheessa heitti, että alkaisi tässä pian olla ainekset uuteen kirjaan, taisimme kumpikin ajatella Ilmavoimien hävittäjähankintoja ja Merivoimien uusia korvetteja. Olin valmis tarttumaan tehtävään vanhalta pohjalta. Tavallaan ehkä ajattelinkin ryhtyväni kirjoittamaan edellisen kirjan jatko-osaa nykyisen ministerin kanssa.

Maailma ei aina tottele aivoituksiamme. Nyt tiedämme, että Suomen turvallisuuspolitiikan suurin mullistus vuosikymmeniin käynnistyi, kun Venäjän joukot helmikuun 24. päivän aamuna 2022 aloittivat täysimittaisen hyökkäyksen Ukrainan alueelle. Vain muutama päivä aiemmin olin ollut yhteyksissä Otavaan ja kertonut halukkuudestani tarttua kynään yhteistyössä ministeri Kaikkosen kanssa.

Jo ensimmäisessä palaverissa Otavan kustannuspäällikön Jarkko Vesikansan kanssa totesimme yhdessä, että Venäjän hyökkäys ja sen

seuraukset kiinnostavat lukijoita ja vaativat merkittävää huomiota tekstissä. Siksi jo kirjan prologi palaa helmikuun tapahtumiin Kaikkosen näkökulmasta. Ihan täytenä yllätyksenä Venäjän toimet eivät sittenkään tulleet.

Tarina lähtee tietysti liikkeelle Kaikkosen lapsuudesta ja kuljettaa nuoren miehen politiikkaan, mutta myös maistamaan toisenlaista julkisuutta television tanssakilpailussa. Kolhujakin on matkalla tullut, mutta oliko tappio Katri Kulmunille keskustan puheenjohtajavaalissa syksyllä 2019 Antti Kaikkoselle sittenkin onnenpotku? Ainakin se tasoitti puolustusministerille tietä joidenkin mielipidekyselyiden mukaan Sanna Marinin hallituksen suosituimmaksi jäseneksi – ”ainoaksi tolkun kepu-laiseksi”, kuten poliittiset vastustajat joskus piruillessaan kehaisevat.

Tätä kertomusta ryydittävät Antti Kaikkosen omat päiväkirjamerkinnät Ukrainan sodan ajalta. Ne tuovat lisävalaistusta siihen, miten Suomen Nato-jäsenyyteen liittyvä päätöksenteko eteni – ja ennen kaikkea siihen, miten Suomen puolustusministeri tapahtumat koki. Tekstiin on poimittu myös otteita Kaikkosen vuoden 2019 keskustan puheenjohtajavaalien alla kirjoittamasta pamfletista *Keskustan Kaikkonen*.

Kiitän isosiäni Aarnea ja Arvoa, jotka taistelivat Suomen puolesta 1939–44. Ilman heitä en mitä suurimmalla todennäköisyydellä olisi näitä rivejä kirjoittamassa. Kiitän Suomen tietokirjailijat ry:tä ja Ota-van kirjasaatiötä kirjoitustyön taloudellisesta tukemisesta. Antti Kaikkosta kiitän sujuvasta yhteistyöstä ja hersyvistä huumorista ja läheisiäni kärsivällisyydestä – erityisesti varsinaisen kirjoitusvaiheen alkamisen odottelussa. Erityiskiitokset ansaitsee myös keravalainen nepalilaisravintola Danphe, joka hyvin pitkälle vastasi kirjaprojektin muonituksesta.

Kun sovimme, että kirja pyritään saamaan julki syksyllä 2023, tiesimme tietysti, että kevään eduskuntavaalit on julkaisun aikaan jo käyty. Se antoi tiettyä työrauhaa, vaikka varsinaista vaalikirjaa ei suunnitelmassa toki ollutkaan. Sikäli ajoitus näyttää kuitenkin onnistuneen,

että ilman Suomen Nato-jäsenyyden lopullisesti ratkaissutta Turkin ratifointia tarina olisi keväällä saattanut jäädä kesken.

Ja vaaleja tulee ja menee, kuten jossain palaverissa puhtaasti vitsinä heitin. Seuraavia odotellessa.

Helsingin Taka-Töölössä 10.9.2023

Jari Korkki

Varmaan helpomminkin olisi voinut elää. Mutta kaikki kokemani on tehnyt minusta juuri sellaisen kuin olen.

Antti Kaikkonen

Synkkä, vaarallinen ja kertakaikkisen vakava

Viikko oli ollut tiivis. Jo edellisen viikon torstaina puolustusministeri Antti Kaikkonen oli osallistunut Naton ministerikokoukseen Brysselissä. Asialistalla oli vähemmän yllättäen ajankohtainen tilanne Ukrainassa ja sen ympäristössä. Sieltä suoraan Münchenin turvallisuuskonferenssiin, jossa sama aihe. Kahdenvälisiä tapaamisia useiden eri maiden puolustusministerien kanssa. Piipahdus kotiin ja maanantaina Britannian Granthamiin. JEF-ministerikokouksen (Joint Expeditionary Force) aiheena taas Euroopan turvallisuustilanne.

Britannian sotilastiedustelu kertoi Belvoirin linnaan kokoontuneille ministereille varsin selkeästi, että Venäjän hyökkäys Ukrainaan oli alkamassa melkein millä hetkellä hyvänsä. Belvoirin liki tuhatvuotiaat tilukset olivat kuulleet sodista ennenkin, sillä ensimmäinen linna oli jyrätty raunioiksi jo Ruusujen sodassa 1400-luvulla. Aatelisten taistelua Englannin kruunusta seurannut rahvas ei normannerrojen ranskaa osannut, siksi englantilaiset lausuvat Belvoirin vielä nykyäänkin Beaveriksi. Majavalinna.

Suomessa puolustusvoimien tiedustelu täydensi tilannekuvan Ukrainasta samansuuntaiseksi. Kaikkosella oli siis keskiviikkona 23.2.2022 matkalla eduskuntaan koko ajan selkiintyvä käsitys siitä, mitä pian tapahtuisi.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan kokous alkoi keskiviikkona kymmeneltä. Kaikkonen oli kutsuttu kertomaan kuulumisia viimeaikaisista kokouksista, myös Naton puolustusministerikokouksesta. Valiokunta päätti perustuslain 50. §:n 3. momentin nojalla, että asian käsittelyyn

osallistuvien valiokunnan jäsenten on noudatettava vaiteliaisuutta kuulemisen ajankohtaista turvallisuuspoliittista tilannetta koskevien arvioiden osalta.

Kaikkonen kertoi ulkoasiainvaliokunnalle oman arvionsa Ukrainan tilanteesta: kahdenkymmenen tunnin kuluessa rytisee.

Iltapäivällä eduskunnan täysistunnossa puolustusministerin piti asetella sanansa tarkoin, sillä julkisesti ei sopinut ennustella sotaa yhtä selkein sanakääntein kuin saman päivän ulkoasiainvaliokunnan suljetussa kokouksessa. Silti Kaikkonen koki tehtäväkseen valmistaa eduskuntaa tulevaan ja maalata tilanteesta niin synkän kuvan kuin mahdollista. Ettei kukaan ainakaan pääsisi jälkikäteen sanomaan, ettei olisi varoitettu.

Arvoisat kansanedustajat, lopuksi vielä: Ukrainan tilanne on erittäin vakava tällä hetkellä ja vaarassa edelleen pahentua. Tämä voi tapahtua myös nopealla aikataululla. Tilanne on synkkä, tilanne on vaarallinen, tilanne on kertakaikkisen vakava.¹

Keskustelu ulko- ja turvallisuuspoliittisesta tilanteesta pääministerin ilmoituksen pohjalta päättyi eduskunnassa klo 21.12. Kotona Tuusulassa Kaikkonen meni saunaan. Saunan lauteilla hän avautui puolisolleen Jannikalle:

”Voi olla, että ensi yönä se alkaa.”

Aamulla olikin jo tilanne päällä. Venäjän joukot vyöryivät aamuviideltä Ukrainaan kolmesta suunnasta: pohjoisesta, idästä ja etelästä. Kaikesta päätellen tavoite oli vallata nopeasti Kiova ja vaihtaa Ukrainan hallitus.

Perustuslain 93. pykälän mukaan Suomen ulkopolitiikkaa johtaa tasavallan presidentti yhteistoiminnassa valtioneuvoston kanssa. Käytännössä päätökset tehdään presidentin ja hallituksen ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan yhteisessä kokouksessa, TP-utvassa. Kokousta

¹ Puolustusministeri Antti Kaikkonen eduskunnan täysistunnossa 23.2.2022..

seurannut tiedotustilaisuus pidettiin niin sanotussa sotakokoupanossa: tasavallan presidentti, pääministeri, ulkoministeri ja puolustusministeri. TP-utvan tiedote on suomalaisessa poliittisessa retorikassa poikkeuksellisen tiukkasanaista tekstiä.

Suomi tuomitsee jyrkästi Venäjän Ukrainassa aloittamat sotilaalliset toimet. Venäjän toimet kohdistuvat Ukrainaan, mutta ovat hyökkäys myös koko Euroopan turvallisuusjärjestystä vastaan. Venäjän hyökkäys on räikeä kansainvälisen oikeuden loukkaus. Venäjän tulee välittömästi pysäyttää sotatoimet ja palata neuvottelupöytään.

Suomi tukee vankasti Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia, itsemääräämisoikeutta ja alueellista koskemattomuutta. Suomi selvittää tapoja, joilla vahvistetaan Suomen tukea Ukrainalle.

Suomi vastaa Venäjän toimiin osana Euroopan unionia.²

Lähimmille avustajilleen lakonisten toteamusten mestarina tunnettu Kaikkonen summasi TP-utvan jälkeen tilanteen vähäeleiselle tyylille uskollisesti:

”Aloitti sodan.”

Kuten tasavallan presidentti Sauli Niinistö oli jo todennut, naamiot oli riisuttu. Torstain kyselytunnilla Kaikkosenkaan ei tarvinnut enää verhoilla puheitaan.

Venäjä on aloittanut laajamittaisen hyökkäyksen Ukrainassa. Se ei rajoitu vain Donbasin alueelle. Kohteena on muita merkittäviä kohteita – näyttää olevan Mariupol, Odessa, Kiova. Tavoitteena on lamauttaa maanpuolustustahto. Tavoitteena on lamauttaa maanpuolustuskyky ja ottaa haltuun strategisesti merkittäviä kohteita. Tilanne on hyvin vakava, mutta suomalaisten puolustus on kunnossa.

--

² Valtioneuvoston viestintäosaston tiedote 24.2.2022 klo 10.21..

Meillä on tänä päivänä hyvät tiedustelumenetelmät, sekä omat että myös kumppanuuksien kautta, joten meillä on Puolustusvoimilla hyvä tilannekuva paitsi meidän omista lähialueistamme myös siitä, mitä Ukrainassa tällä hetkellä tapahtuu.³

Saman viestin Kaikkonen kertoi myös tiedotustilaisuudessa.

Suomeen ei kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa. Puolustusvoimilla on tilannekuva tapahtumien kehittymisestä Ukrainassa ja sen lähialueella sekä hyvät valmiudet täyttää sille kuuluvat tehtävät. Suomalaiset voivat luottaa Puolustusvoimiimme.⁴

Vähemmälle huomiolle jäi, että puolustusministeriö tiedotti samassa yhteydessä Suomen ja Ruotsin puolustusministerien jatkavan tiivistä yhteydenpitoa.

Vain vajaat kolme kuukautta myöhemmin 18.5.2022 Suomi ja Ruotsi jättivät yhtä aikaa jäsenhakemuksen Pohjois-Atlantin liiton Naton päämajassa Brysselissä.

³ Puolustusministeri Antti Kaikkonen eduskunnan kyselytunnilla 24.2.2022.

⁴ Puolustusministeri Antti Kaikkonen puolustusministeriön tiedotteessa 24.2.2022.

OSA I

**Kekkosen Suomesta
Nato-optioon**

Maa lapsilleen kuuluu

Antti Samuli Kaikkonen ei yleensä erityisemmin mainosta sitä, että hänen syntymäkaupunkinsa on Turku. Totta se nyt kuitenkin on. Kysymys syntymäpaikasta tulee Kaikkoselle ilmiselvänä yllätyksenä, ja hän selvästi pohtii hetken, kehtaako siihen vastata, ja jos, niin miten. Kaikkosen vanhemmat Jukka ja Leena tapasivat toisensa opiskelijaympyröissä Turussa. Kumpikin opiskeli Turun yliopistossa kemiaa, ja kun oikeanlaista kemiaa löytyi, Antti päätyi syntymään Turussa 1974. Isoisä oli Kannaksen evakkoja Viipurin läänin Pyhäjärveltä Konnitsan kylästä, Käkisalmen kupeesta. Sieltä hän päätyi Koke-mäelle, missä Jukka-isä syntyi.

Leena-äidillä ei ole evakkotaustaa, mutta karjalaisuus puskee esiin siltäkin puolelta. Äiti on kotoisin Pohjois-Karjalan Outokummusta, entiseltä Kuusjärveltä. Kaivos antoi nimensä kauppalalle, sittemmin kaupungille.

– Jos minua sanotaan karjalaiseksi, en käy sitä kovin pontevasti kiistämään. Olen myös ylpeä evakkojuuristani ja suhteestani menettäytyyn Karjalaan, Kaikkonen sanoo.

Karjalaisia pidetään yleisesti iloisina ja huumorintajuisina, ja piirre näkyy vahvana myös Kaikkosessa, kuten kaikki hänet tuntevat hyvin tietävät. Liekö karjalaisuutta tai ei, mutta Kaikkosella tuntuu olevan poliitikoille harvinainen kyky nauraa myös itselleen.

– Huumoria joskus vahingossa lipsahtelee. Toki sieltä Satakunnan suunnalta tulee tarvittaessa eväitä vähän totisempaankin torvensoittoon.

Joulun alla vuonna 2000 Antti Kaikkonen oli kantamassa valtioneuvos Johannes Virolaisen (1914–2000) arkkua. Entinen pääministeri

ja eduskunnan puhemies oli eräänlainen luovutetun Karjalan heimo-päällikkö ja tietoinen myös nuoren Kaikkosen karjalaisuudesta. Kyläilykutsu Virolaisille tuli kuitenkin Nuoren Keskustan Liiton puheenjohtajan ominaisuudessa. Virolainen oli itse ollut NKL:n edeltäjän Maaseudun Nuorten Liiton ensimmäinen puheenjohtaja.

– Johanneksen ja Kyllikin pirtin pöydän ääressä kahviteltiin. Olihan se kutsu kova juttu. En mielelläni nimeä poliittisia esikuvia, koska sillä tekee helposti hallaa muille. Johanneksen olen kuitenkin empi-mättä nimennyt, Kaikkonen paljastaa.

Johannes Virolainen oli ennen Ilkka Kanervaa Suomen pitkäaikaisin kansanedustaja. Viipurin maalaiskunnasta kotoisin ollut Virolainen asettui sotien jälkeen asumaan Lohjalle. Eduskuntaan hänet valittiin kuitenkin ensimmäisen kerran Kymen läänin läntisestä vaalipiiristä, jossa siirtokarjalaiset vuoden 1945 eduskuntavaaleissa äänestivät.

Virolainen kannusti nuorta Kaikkosta poliittiseen toimintaan ja pyrkimään eduskuntaan, soittelikin joskus. ”Kansanvalta on puhunut, pulinat pois”, oli Virolaisen elämään jäänyt sitaatti, kun Paavo Väyrynen syrjäytti hänet keskustan johdosta 1980.

* * *

Ei Turussa sinänsä mitään vikaa ole, mutta ei Kaikkonen sitä millään tavoin koe omakseen, vaikka passissa niin on syntymäpaikan kohtaan merkitty. Kaikkosen pelasti pidempiaikaiselta Turku-altistukselta isän uusi työpaikka Ylöjärvellä, Puolustusvoimien tutkimuslaitoksessa. Siitä voisi halutessaan vetää vaikka minkälaisia kytköksiä tulevan puolustusministerin uraan, mutta kenties se ei alle kouluikäisen kohdalla ole sentään tarpeen.

Jopa Ylöjärven kirkolta katsottuna Puolustusvoimien tutkimuslaitoksen Ylöjärven yksikkö on syrjässä. Lakiala sijaitsee kirjaimellisesti Takamaan kylän ja koulun takana, mutta pääsee sinne toki bussilla niin kuin pääsi myös vuonna 1976, kun Kaikkosista tuli ylöjärveläisiä.

Samana vuonna Ylöjärvellä syntyi eräs kohtalaiseen kuuluisuuteen

sittemmin kohonnut musiikkiyhtye, jonka juuret juontavat Takamaalle, kirjailija Jaakko Syrjän ja runoilija Kirsi Kunnaksen perheen alamökkiin. Erään koulukunnan mukaan Eppu Normaali syntyi Ylöjärven lukiossa, mutta toisaalta nykyään Ylöjärven kaupungintalon pihaa koristava Kimmo Schroderuksen taideteos *Alamökki* on tunnus nimenomaan yhtyeen alkuperäiselle harjoituskämpälle.

Kaikkosten koti oli kirkonkylällä, missä Ylöjärven lukiokin sijaitsee. Kerrostalokoti oli K-Market Linkin lähetyvillä kirkolla. Sieltä on mukavia muistoja, ja joitakin leikkikavereitakin on jäänyt pihapiiristä mieleen. Samoilla kulmilla kuvattiin juuri noina vuosina Ylen TV2:n kulttisarja *Tankki täyteen*. Roolihahmo Sulo Vilénin (Tauno Karvonen) todellisuudessa käytössä poistettu Kesoilin huoltoasema sijaitsi Vaasantien ja Kuruntien risteyksessä Ylöjärven keskustassa.

Tälläkin kertaa Kaikkonen säästyi pidemmältä altistukselta, vaikka ei tietysti ole Eppu Normaalin musiikilta voinut Ylöjärven ulkopuolellakaan välttyä. Ylöjärven maisemat saivat jäädä, kun isä Jukka Kaikkonen sai töitä valtion teknillisestä tarkastuskeskuksesta ja äiti Leena meni lääketeollisuuden palvelukseen. Pikkuveli Mikko syntyi jo tuusulalaiseksi. Veljesten nimet ovat kulkeneet suvussa satoja vuosia. Antti oli Tuusulaan tultaessa kuusivuotias, joten tuusulalaiseksi tulo koulutien kynnyksellä tuli leimaamaan vahvasti hänenkin myöhempiä vaiheitaan.

Isän työpaikan nurkilta Ylöjärven Lakialasta ja Takamaalta ei pienelle pojalle muistoja jäänyt. Sen sijaan Eput ovat kappaleissaan muistelleet lapsuusmaisemiaan muutamaankin kertaan. Varpaat viilenevät Vahantajoessa, kunhan varoo, etteivät kalat haukkaa.

Maa lapsilleen kuuluu, päättyy Martti Syrjän sanoittama ”Vahantajoki”.

Eppu Normaali on yhä yksi Antti Kaikkosen suosikkiyhtyeistä monen muun kotimaisen musiikintekijän tavoin.

* * *

Tuusulassa perhe asettui Hyrylän Varstantielle. Jukka Kaikkonen meni mukaan paikallispolitiikkaan keskustan riveissä ja toimii vielä nykyäänkin Hyrylän kehittämisverkoston ydintiimissä keskustan edustajana. Antille keskustalaisuutta ei silti mitenkään erityisemmin kotoa tuputettu – tai ainakaan hän ei sitä muista. Antin tapauksessa liiallinen tuputus olisi tosin saattanut kääntyä tarkoitustaan vastaan. Televisiouutisia kyllä seurattiin tarkasti joka ilta.

Monien mielestä politisoituminen oli mennyt 1970-luvulla liialliseksiin, ja 80-luvun nuorisoa pyrittiin pikemminkin suojelemaan politiikalta. Se ei estänyt nuoren Antin yhteiskunnallista heräämistä. Oli hyvät yhteiskuntaopin opettajat niin yläasteella kuin lukiossakin. Ja ennen kaikkea muutamia samanhenkisiä kavereita. Poliittikka kiinnostti.

– Tietoa ei ehkä ollut, mutta mielipiteitä sitäkin enemmän, Kaikkonen nauraa.

Kaikkonen laskee kotikasvatuksensa ansioksi tai syyksi sen, että vasemmistopuolueet olivat ikään kuin automaattisesti poissa laskuista. Tuusulassa luontevin puoluevalinta olisi ollut kokoomus, mutta se ei Kaikkosta vetänyt puoleensa. Teinipojat pukeutuivat liituraitaan ja kulkivat kravateissa, Antille ei moinen snobbailu maistunut. Siihen oli kovin vaikea samaistua. Vihreitä hän harkitsi, mutta lopulta keskusta tuntui hyvinkin maanläheiseltä ja kehityskelpoiselta yleispuolueelta.

Tuusula ei ole varsinainen maanviljelyspitäjä, eikä perhekään harjoittanut maanviljelystä. Tai no, isän vanhemmilla oli pientila, mutta maaltahan me olemme melkein kaikki, kun mennään pari sukupolvea taaksepäin. Kaikkonen päätti mennä tutustumaan keskustanuorten toimintaan, ja se tuntui passelilta. Hän ei vielä ajatellut niinkään poliittista uraa, se oli harrastus muiden harrastusten joukossa. Niin siinä kuitenkin kävi, että paikallistasoa seurasi Uudenmaan piiri ja lopulta valtakunnanpolitiikka.

Kuntavaalit vuonna 1992 tulivat aavistuksen liian aikaisin, sillä vaalikelpoisuus edellytti tuolloin, että kahdeksantoista vuotta olisi pitänyt saada täyteen edellisvuoden loppuun mennessä. Nykyään

riittää, kun täyttää vaalipäivänä. Niinpä Kaikkonen ei voinut asettua ehdolle lokakuun kuntavaaleissa, vaikka hän oli tullut täysi-ikäiseksi jo puoli vuotta aiemmin 14. helmikuuta.

Vaalipäälliköillä ei kuitenkaan ollut ikärajoja, siispä Kaikkonen ryhtyi ajamaan valtuustoon kaveriaan Petteriä.

– En ollut siinä hommassa kovinkaan hyvä, koska häntä ei valittu. Neljä vuotta myöhemmin vaihdoin rooleja, ja hän olikin vaalipäällikkönä paljon parempi, joten tulin valituksi Tuusulan valtuustoon.

Vuoden 1996 kuntavaalien jälkeen Tuusulan kunnanvaltuustossa istui kaksi keskustalaista: vanhaisäntä Martti Mattila ja 22-vuotias innokas nuorukainen nimeltään Antti Kaikkonen.

Viimeistään tässä vaiheessa harrastus sai vakavampia sävyjä. Nuoren Keskustan Liiton puheenjohtajaksi Kaikkonen valittiin 1997 Mikko Alkion jälkeen. Valinta oli yksimielinen. Edellisen kerran NKL:n puheenjohtaja oli valittu yksimielisesti vuonna 1974, siis samana vuonna, kun Antti Kaikkonen syntyi.

Tuolloin valitun puheenjohtajan nimi oli Esko Aho.

Verrattain nuorena käteen uskottiin myös keskustan Uudenmaan piirin puheenjohtajan nuija. Innokkaassa nuorukaisessa nähtiin potentiaalinen eduskuntamenestyjä, ja hän oli osoittanut kykyä itsenäiseen ajatteluun. Johannes Virolainen alkoi soitella.

Jos Virolainen ehtikin tulla tutuksi, niin hieman vanhempi ja vielä jyrkempi keskustahahmo Urho Kekkonen jäi vieraaksi. Kaikkonen toki tiesi, että Kekkonen oli hänen lapsuudessaan tasavallan presidentti, mutta Koiviston Suomeen siirryttiin jo Antin ollessa kahdeksanvuotias. Kekkonen hautajaisista 1986 hänellä on jonkinlainen muistikuva.

Myöhemmin Kekkonen merkitys toki avautui, kun oma poliittinen ymmärrys syveni. Silloin tällöin esitettyyn kysymykseen ”Mitä Kekkonen tekisi nyt?” Kaikkonen vastaa uskovansa, että politiikkaa tehdään aina ajassa. Olisiko Kekkonen vienyt Suomen Natoon?

– Olen aika varma siitä, että näin olisi käynyt.

Nuoren Keskustan Liiton puheenjohtajuus oli täyspäiväinen työ, josta maksettiin pieni korvauskin. Sen sijaan opiskelu ei edennyt,

vaikka Kaikkonen oli hakeutunut Helsingin yliopistoon opiskelemaan tietojenkäsittelyä.

– Ainakaan opettajista se ei jäänyt kiinni, kun kursseja veti esimerkiksi muuan Linus Torvalds. Rahan takia sinne olisi tietysti kannattanut jäädä, mutta ala nyt ei vaan poltellut.

Valtio-oppi kiinnosti enemmän, ja sinne Kaikkonen onnistui vaihtamaan ruotsinkieliselle puolelle. Valtiotieteiden kandidaatiksi hän ehti kuitenkin valmistua vasta 2014. Kursseilla alkoi tuntua, että luetiin teoriaa siitä, mitä itse jo puuhasi käytännössä.

– Opinnot ovat nyt olleet hiukan kakkossijalla tässä. Jatketaan pidemmälle sitten joskus, kun sen aika on.

Se hyöty kandin papereista kuitenkin on, että eipähän tarvitse enää kuunnella suunsoittoa ikuisesta ylioppilaasta.

Vaikka Antti Kaikkonen pääsi Tuusulan kunnanvaltuustoon heti ensimmäisellä yrittämällä vuonna 1996, vaalikokemusta hän oli ehtinyt hankkia jo kevään 1995 eduskuntavaaleista, joissa hän oli ehdolla 21-vuotiaana. Kampanja oli kotikutoinen, kirpputorimyyntiä ja sen sellaista.

– Se oli semmoinen kaveriporukan homma, mitä niitä nyt sai houkuteltua tai pakotettua mukaan.

Keskustalle vaalit olivat Esko Ahon pääministerikauden jälkeen tappiolliset, ja etenkin Uudellamaalla jyräsi pääministeripuolueeksi noussut SDP. Kaikkonen keräsi 653 ääntä. Se on ensikertalaiselle kohtalainen tulos, mutta tietenkään Kaikkonen ei ollut lähelläkään tulla valituksi.

– Vaikka onhan sekin pitkä rivi ihmisiä, jotka antoivat ainoan äänensä minulle, nuorelle pojanklopille. Oli sekin luottamuksen osoitus, eikä ihan vähäinen, kirjoitti Kaikkonen pamfletissaan *Keskustan Kaikkonen* vuonna 2019.

Sukset ristiin Väyrysen kanssa

Noustessaan keskustan Uudenmaan piirin puheenjohtajaksi Kaikkonen oli 21-vuotias ja hänelle kerrotun mukaan puolueen kaikkien aikojen nuorin piiripäällikkö. Se ei tietysti ollut haitaksi, sillä tuossa iässä ihminen on tunnetusti viisaimmillaan, ainakin omasta mielestään. Poliittista viisautta Kaikkonen oli kartuttanut muun muassa konkaripoliitikko Paavo Väyrysen poliittisessa korkeakoulussa ja toiminut hetken tämän osa-aikaisena avustajanakin.

Homma toimi niin, että Väyrynen halusi opastaa sopivia keskustahenkisiä nuoria politiikan pariin. Euroopan parlamentti hoiti kulut ja Kaikkonen hyvin pitkälle organisoinnin. Osallistujat valittiin hakemusten perusteella. Kaikkosen mukaan siihen yritettiin katsoa nuoria suhteellisen tasapainoisesti kaikkialta Suomesta. Poliitiikan korkeakoulu koostui kurssiviikonlopuista Suomessa, mutta mukaan mahtui myös ekskursio Brysseliin. Alustajina oli politiikan asiantuntijoita ja tietenkin Väyrynen itse.

– Viimeinen sana jäi yleensä Paavolle, ja hyvässä vedossa hän tuoloin olikin. Vaikka ei kurssitus ehkä sittenkään täysin pyyteetöntä ollut, Kaikkonen arvioi.⁵

– Olin suhtautunut häneen myönteisesti. Keskusta oli 1990-luvun alussa hyvässä iskussa. Oli Esko Ahoa, Olli Rehniä ja Eeva Kuuskoskea. Kyllä se vaikutti omaan puoluevalintaani. Lama ja keskustan mahaika leimasivat täysi-ikäiseksi tuloani, Kaikkonen selittää tänään.

* * *

⁵ Kaikkonen: 2019, s. 4.

Mikään ei auttanut, kun sukset menivät ristiin vuoden 1999 eduskunta-vaalien alla. Paavo Väyrynen oli vuoden 1995 vaaleissa valittu eduskuntaan Uudeltamaalta, mutta hän oli sittemmin siirtynyt Euroopan parlamenttiin. Nyt hän oli hyvissä ajoin ilmoittanut, että jos hän ylipäätään on ehdolla eduskuntaan, hän tekee sen vanhasta kotivaali-piiristään Lapista. Keskustan Uudenmaan piiri oli rakentanut ehdokaslistaa sillä ajatuksella, että Väyrysen äänipotti menee jakoon. Oli tarkoitus uudistaa ehdokaslistaa ja nostaa profilia, mennä yleispuolueena eteenpäin. Muun muassa Tanja Karpela saatiin houkuteltua ehdolle.

Paavo Väyrynen onnistui yllättämään järjestämällä Helsingin Ostrobotnialla eli Bottalla ilman ennakkovaroitusta tiedotustilaisuuden, jossa hän kertoi olevansa taas kerran valmis pelastamaan puolueen ja asettumaan ehdolle eduskuntaan Uudenmaan vaalipiiristä. Samalla Väyrynen ilmoitti haluistaan palata vanhaan virkaansa, ulkoministeriksi.

– Minulta ja muulta piirijohdolta paloivat hihat. Moni ehdokas oli saatu listalle juuri sillä lupauksella, että Väyrynen EI ole ehdolla. Ilmoitimme, että emme ota, ei käy.

Kuten arvata saattoi, nousi hirmuinen meteli. Keskustan *Suomenmaa* täyttyi mielipidekirjoituksista, joissa nuorta piirijohtajaa opastettiin oikealle tielle. Parhaimmillaan niitä oli yhdessä lehdessä kuusi sivua. Puhelin soi yhtenä ja keskenään päivänvastaisia neuvoja sateli suuntaan ja toiseen, siltä väliltä ei juuri lainkaan.

– En tiedä oliko se rohkeutta vai tyhmyyttä ja hulluutta, mutta en lähtenyt kuvia kumartelemaan, vaikka koko media kyseli, että mitä tuo pikkujätkä oikein meinaa, Kaikkonen muistelee.

Ranualainen soittaja uhkasi katkaista sähköt koko Etelä-Suomesta, jos emme ota Paavo listalle. En tiedä, onko niin, että viisaampi väistyy, mutta lopulta piiritoimikunta taipui, ja Paavo suostuttiin ottamaan ehdokkaaksi. Vähän kitkerältä se kyllä itsestäni maistui.⁶

⁶ Kaikkonen 2019, 5.

Väyrysen into pyrkiä eduskuntaan juuri Uudeltamaalta ei ollut pelkää taktikointia. Sinänsä vaalipiiri on tärkeä – ei vähiten matalan äänikynnyksen ja monen vaalimatematiikan asiantuntijan mielestä liiankin suuren paikkamääränsä vuoksi. Kaikkonenkin myöntää, että teoriassa Uudenmaan vaalipiiri pitäisi jakaa, mutta miten, kas siinä pulma. Kun mielekästä jakoa ei löydy, parempi jättää vaalipiiri ennalleen. Nykyisellään Uudeltamaalta valitaan peräti 37 kansanedustajaa, ja äänikynnys on muutaman prosentin luokkaa, kun se esimerkiksi Lapissa kohoaa yli kymmenen prosentin.

Väyryset olivat kuitenkin hankkineet Tuusulasta ihan oikean talon, jonka omenasatoa oli päästy maistelemaan keskustan puolue-toimistollakin. Siinä mielessä siis Keminmaan ja Lapin vaalipiiriin vaihtuminen Uudenmaan vaalipiiriin jo vuoden 1991 eduskuntavaaleissa oli ollut hyvinkin perusteltua. Ja kuinka ollakaan, noissa vaaleissa Väyrynen kutsui vaalipäälliköksen Jukka Kaikkosen, Antti Kaikkosen isän. Yhteistä historiaa siis löytyi tätäkin kautta. Väyrynen keräsi tuolloin koko maan suurimman henkilökohtaisen äänimäärän, 22 709 ääntä.

Tämän kirjoittaja vietti vuoden 1999 vaali-illan Väyrysen pirtin-pöydän ääressä lohivoileipiä syöden. Pihassa oli Yleisradion massiivinen ulkolähetysauto, jonka avulla Tuusulan tupaan piipahdettiin vaalien tuloslähetyksestä pariinkin otteeseen. Paikalla oli myös muuta mediaa – tai oikeastaan koko muukin media.

Väyrynen keräsi ennakkoäänistä huomattavan suuren potin, ja toimittajapöydässä hänelle veikkailtiin jo yli 20 000 kipuavaa äänipottia. Vanha konkari laski kuitenkin paremmin ja ennusti jo alkuillasta, ettei keskustan veto riitä vaalivoittoon. Väyrynen myös arvioi oman äänisaaliinsa suunnilleen kohdalleen jo ennakkoäänten perusteella. Hän keräsi lopulta 8 769 ääntä ja oli keskustan Uudenmaan listan ykkönen ennen Matti Vanhasta ja Tanja Karpelaa.

Väyrynen tuli valituksi, mutta kun keskusta ei päässyt hallitukseen eikä hän itse ulkoministeriksi, Väyrynen palasi Euroopan parlamenttiin jo maaliskuun lopussa 1999. Varasijalta eduskuntaan nousi Tero

Mölsä. Väyrynen oli ehdolla myös vuoden 1999 kesäkuun eurovaaleissa ja lunasti itselleen jatkoestin Brysselissä ja Strasbourgissa.

Uudenmaan piirin puheenjohtaja oli taistelussa Väyrysen ehdokkuudesta saanut ainakin runsain mitoin julkisuutta, vaikka ei ehkä ihan kaikkien keskustan äänestäjien mielestä kovin positiivista selalaista. Antti Kaikkonen paransi tulostaan edelliskerrasta huomattavasti: kaksi ja puoli tuhatta ääntä riittivät varasijalle Mölsän jälkeen.

– Se oli ihan kelpo tulos. Olin noudattanut Johannes Virolaisen neuvoa ja valinnut lopulta sen pienemmän riesan tien, vaikka neuvo harmitti. Mutta Väyrysen kanssa menivät tuolloin sukset ristiin, eivätkä ne ole siitä täysin oienneet. Olemme puheväleissä, mutta ei juuri sen enempää.

Kaikkosen mielestä Väyrysen pysyviin ominaisuuksiin kuuluu poliittinen veivaus, joka on ajanut tämän keskustassa ulkokehälle ja välillä ulkopuolellekin, perustamaan omia puolueita. Kaikkonen on seurannut Väyrysen viime vuosien vaiheita harmistunein ja surullisinkin tuntein. Puutteistaan huolimatta hän on pitänyt Väyrystä raskaan sarjan poliitikkona, ei kuitenkaan joukkuepelaajana. Liian usein minä tulee ennen muita.⁷

– ”Paavo nyt on Paavo”, on tyypillinen reaktio hänen tempauksiinsa. Mutta kyllä Väyrynen on keskustassa marginalisoinut itsensä, sanoo Kaikkonen nyt.

⁷ Kaikkonen 2019, 6.